

UITTREKSEL UIT **NIEUWSBRIEF 2011/03**

Vlaams Netwerk in hoorzitting Vlaams Parlement

Op dinsdag 1 februari vond in de Commissie Welzijn van het Vlaams Parlement een hoorzitting plaats rond de evolutie van armoede en de rol van de OCMW's. Naast prof. Jan Vranken, VVSG, OCMW Genk, Welzijnszorg, Decenniumdoelen en Verenigde Verenigingen, nam ook het Vlaams Netwerk het woord. We benadrukten dat armoede niet afneemt, integendeel, de kloof in de samenleving neemt toe. We zien meer aandacht voor de binnenkant van mensen in armoede en structurele oorzaken, al blijft het individueel schuldmodel de kop opstoken. Er is een evolutie van sterkere participatie van mensen in armoede, maar tegelijk zien we dat er onvoldoende geluisterd wordt naar de adviezen van mensen in armoede. Het OCMW kan een sterke partner zijn in armoedebestrijding, maar er is vaak nog een weg te gaan als het gaat over vertrouwensvol werken, open en toegankelijke dienstverlening, integraal werken, en menswaardig bestaan op alle terreinen centraal stellen. Nog te vaak zien we dat rechten voorwaardelijk gemaakt worden, dat ze afhangen van hoe mensen meewerken op 1 bepaald terrein, bijvoorbeeld op vlak van activering. Dit is een ongunstige evolutie, die de rol van OCMW als armoedebestrijdende partner verzwakt. Ook kan het OCMW deze rol enkel waarmaken, als daarvoor voldoende middelen ter beschikking gesteld worden, in het bijzonder denken we hierbij aan het proces van schuldhelpverlening.

Onze volledige tekst vindt u **hieronder**.

vlaams netwerk
van verenigingen
waar armen
het woord
nemen

onder andere(n)

Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen vzw

Aromagebouw / Vooruitgangstraat 323 bus 6 (3de verdieping) / 1030 Brussel /

tel. 02-204 06 50 / fax. 02-204 06 59

info@vlaams-netwerk-armoede.be / <http://www.vlaams-netwerk-armoede.be>

**Evoluties in de armoedebestrijding en de rol van het OCMW.
OCMW: slagkrachtige partner in de strijd tegen armoede ?**

Hoorzitting Vlaams Parlement 1 februari 2011

VZW

Dit document werd samengesteld met ervaringen van De Brug (Hasselt), De Kring (Eeklo), Recht-Op (Antwerpen), Kauwenberg (Antwerpen), Antwerps Platform Generatiearmen, overleggroepen gezondheid, werk en wonen van het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen. Voorbeelden en goede praktijken komen uit eigen praktijk en ervaringen van de verenigingen, en van de websites van VVSG, POD Maatschappelijke Integratie en OCMW Antwerpen.

Dit document werd opgemaakt ter ondersteuning van onze presentatie op de hoorzitting in het Vlaams Parlement op 1 februari 2011. Hiermee hebben we niet de ambitie om volledig te zijn, het bevat geenszins al onze suggesties en verzuchtingen omtrent de rol van het OCMW en armoedebestrijding, maar wil een aantal handvaten benoemen en een aantal stellingen verduidelijken en illustreren.

Voor een groot deel van bijgaande tekst zijn wij schatplichtig aan de dossiers van deze verenigingen:

Centrum Kauwenberg Gezondheids-ZORGEN over de toegang tot gezondheidszorg.

*Centrum Kauwenberg, De Srpingsplank en Onder ons ism Vlaams Netwerk
Dialogboek Inkomen en schulden – Stop Schulden Nu*

Recht-Op De Kant van de klant – Over cliëntbetrokkenheid in de hulpverlening van het OCMW Antwerpen.

Centrum Kauwenberg. Schuldbemiddeling ontoereikend !?

Recht-Op. Het zit van binnen. Mensen in armoede vertellen hoe ze best geholpen worden in de geestelijke gezondheidszorg.

INLEIDING

In februari 1992 verscheen het eerste jaarboek armoede en sociale uitsluiting. In datzelfde jaar werd de beslissing genomen een Algemeen Verslag over de armoede op te stellen. Bijna 20 jaar later moeten we vaststellen dat armoede nog steeds de wereld niet uit is, Vlaanderen niet uit is, integendeel. Armoede neemt niet af. Volgens het laatste jaarboek armoede en sociale uitsluiting ligt het percentage inkomensarmen in Vlaanderen op 10,0 % als men dit berekent op basis van 60 % van de mediaan in België, en 12,77 % als men de mediaan in Vlaanderen hanteert.¹ Ook de inkomensongelijkheid neemt toe: de Gini-coëfficiënt is geëvolueerd van 0.29 in 1995 tot 0.37 in 2007.² Dit toont aan dat ook het herverdelend effect, de kracht van onze sociale zekerheid is afgenomen.

Maar armoede is natuurlijk veel meer dan louter een inkomensprobleem. We hanteren hier de definitie van Oases: *Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen.*

We zijn er als samenleving niet in geslaagd armoede te doen afnemen, dit wil echter niet zeggen dat de situatie nog steeds dezelfde is als 20 jaar geleden. De samenleving is enorm gewijzigd, het gezicht van armoede eveneens. In eerste instantie is de groep mensen in armoede gewijzigd, vandaag hebben een aantal mensen een verhoogd armoederisico: alleenstaanden, éénoudergezinnen, ouderen. Armoede 'verkleurt' ook, zowel nieuwkomers als allochtonen van tweede, derde generaties kampen met een sterk armoederisico. De nieuwe gezinsvormen leiden soms tot complexe situaties. Daarnaast is ook de organisatie van de samenleving sterk gewijzigd, en voor veel mensen ingewikkeld geworden: enorm veel kennis en vaardigheden zijn vereist om goed te functioneren, om de weg te vinden, en een beroep te kunnen doen op diverse rechten.

Een positieve evolutie merken we wat betreft de participatie van mensen in armoede aan het armoede bestrijdings beleid: de kracht en noodzaak van het actief betrekken van mensen in armoede, de meerwaarde van ervaringskennis zijn vandaag in Vlaanderen duidelijk aanwezig. De vraag stelt zich wel of er effectief voldoende gedaan wordt met deze kennis, en of de participatie ook voldoende weegt op de beslissingen die beleidsmatig genomen worden ?

Ook het denken rond armoede is gewijzigd: enerzijds is er (gelukkig) een toenemend bewustzijn van de maatschappelijke structurele factoren die armoede veroorzaken, van het Mattheüseffect dat zo sterk speelt in Vlaanderen. De kennis rond armoede en de oorzaken lijkt toe te nemen bij beleid en middenveld. Dit omvat niet in het minst de erkenning van het belang en aandacht voor de 'gekwetste binnenkant' van mensen in armoede'. Met deze kennis gaan ook meer en meer stemmen op om rechten beter te verzekeren en automatisch toe te kennen. Tegelijk zien we dat dit (nog) niet resulteert in een ander beleid, waarbij het Mattheüseffect teniet gedaan wordt, en de meest kwetsbare groepen, ook het meest versterkt worden. De kloof in de samenleving blijft dan ook toenemen. Is de verschuiving van een individueel schuldmodel naar een model waarin maatschappelijke structuren als oorzaak voor armoede aangeduid worden, terug aan het verschuiven richting culpabilisering ?

¹ Vranken, De Blust, Dierckx en Van Haarlem, Armoede en sociale uitsluiting, Jaarboek 2010, ACCO 2010

² AD SEI, Financiële Statistieken (1995-1997) en Levensstandaard (1997-2007)

Ook zien we dat er binnen beleid- en hulpverlening een toenemende aandacht is voor de 'binnenkant' van armoede. Mensen in armoede zijn vaak meervoudig gekwetst, en hebben een verschillend leefwereldperspectief dan mensen uit de middenklasse en hulpverleners. Dit creëert soms een missing link die effectieve hulpverlening erg moeilijk maakt.

Toch blijven tegelijk ook hardnekkige clichés over mensen in armoede de kop opsteken, het individueel schuldmodel is bij huidig beleid en discours nog steeds aanwezig. Dit fout verklaringsmodel ligt aan de basis van een voorwaardelijk maken van rechten en contractualisering in de hulp- en dienstverlening. Diverse mensen in armoede kunnen omwille van verschillende redenen niet werken, een aantal nieuwkomers mogen niet werken, dus zijn ze noodgedwongen afhankelijk van het OCMW, toch worden ze gezien als mensen die liever niets doen en geld ontvangen. Een harde aanpak op basis van fundamenteel wantrouwen komt dan in de plaats van armoedebestrijding. Denken we maar aan de recente voorbeelden van oprichten van fraudecellen. Dit is verontrustend.

Bij het vaststellen van deze evoluties kan men de vraag stellen welke rol het OCMW gespeeld heeft, en kan spelen in armoedebestrijding. We vertrekken hierbij van armoede als een multidimensioneel gegeven: armoede is uitsluiting op verschillende levensdomeinen, waardoor er ook op diverse terreinen gewerkt dient te worden. Om uit armoede te geraken dient er vooruitgang te zijn op instrumenteel (huisvesting, opleiding, gezondheid, werk....) maar ook op expressief ('gekwetste binnenkant') gebied.³ Op al die terreinen kunnen werken impliceert dat aan diverse randvoorwaarden voldaan wordt, dat men effectief empowerend kan werken. Dat vraagt veel van een OCMW en haar medewerkers. Dit vraagt in eerste plaats werken binnen een vertrouwensvol kader, wat haaks staat op de huidige hierboven geschetste evolutie van voorwaardelijk maken van rechten. Ook een te zware caseload staat dit soms in de weg.

Om echt vooruitgang te boeken in de strijd tegen armoede, is een omgekeerde beweging nodig van het Mattheüseffect dat we vandaag waarnemen: de grote kloof en dualisering in de samenleving dienen opgeheven te worden, een sterker herverdelend verhaal is noodzakelijk. Maar zoals we reeds aangaven, armoede is niet enkel een inkomensverhaal. Op diverse andere vlakken kan het OCMW ook een sterke rol spelen.

In dit document trachten we te schetsen hoe het OCMW in een aantal levensdomeinen een sterke rol kan spelen en slagkrachtig kan zijn in de strijd tegen armoede.

³ We volgen deze opdeling uit "Bruggen over Woelig Water" (Thys, De Rademaecker, Vranken), ACCO, 2004

OCMW: SLAGKRACHTIGE PARTNER IN DE STRIJD TEGEN ARMOEDE ?

Organieke wet OCMW's:

Art.1.4 Elke persoon heeft recht op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.

Er worden openbare centra voor maatschappelijk welzijn opgericht die, onder de door deze wet bepaalde voorwaarden, tot opdracht hebben deze dienstverlening te verzekeren.

RMI - wet:

Art. 2. Elke persoon heeft recht op maatschappelijke integratie. Dit recht kan onder de voorwaarden bepaald in deze wet bestaan uit een tewerkstelling en/of een leefloon, die al dan niet gepaard gaan met een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie. De openbare centra voor maatschappelijk welzijn hebben tot opdracht dit recht te verzekeren.

1. Dienstverlening die duidelijk en uitnodigend is

Artikel 1 van de organieke wet betreffende de OCMW's bepaalt dat de maatschappelijke dienstverlening tot doel heeft eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. De opdracht van de OCMW's ligt dus veel breder dan het leveren van een leefloon. De manier waarop die opdracht ingevuld kan worden, verschilt van OCMW tot OCMW. De problemen en uitdagingen verschillen sterk van dorp tot stad. De beschikbare lokale middelen verschillen. Het lokale aanbod van de particuliere sector en parternorganisaties (bv VDAB biedt een Werkwinkel aan) beïnvloedt de plaatselijke noden : OCMW kan een complementaire rol spelen of zich opstellen als regisseur van een lokaal sociaal beleid.

Toch is de perceptie nog vaak dat men naar het OCMW moet /mag als men ernstige financiële problemen heeft: de oude COO is nog niet uit het hoofd van (alle) gebruikers (cliënten) verdwenen. Tegelijk leeft bij velen ook nog het idee dat deze hulp een lening is en dus moet terugbetaald worden. Dit zijn slechts twee van de redenen die maken dat er nog steeds enorme drempels zijn vooraleer mensen die in armoede leven en/of andere problemen hebben de stap naar het OCMW zetten.

Twee weken geleden lazen we in De Standaard dat volgens een studie van de Leuvense economen Erik Schokkaert en Nicolas Bouckaert blijkt dat 'het zou kunnen dat de helft van degenen die er recht op hebben, het leefloon niet krijgen'. Daarnaast zou een kwart van degenen die het krijgen, er geen recht op hebben. Tot slot vernemen we via de media dat het OCMW van Gent en andere een fraudecel opricht om misbruik aan te pakken.

De vaststelling -ook al zijn de cijfers nog niet precies- van deze gigantische non take-up, is erg zorgwekkend: het leefloon is immers het laatste en enige vangnet waar mensen die uit andere mazen van het net vallen, een beroep op kunnen doen. Redenen die aangegeven worden zijn niet

⁴ WET van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (B.S. 5.VIII.1976 - err. B.S. 26.XI.1976)

weten dat men er recht op heeft, niet durven naar het OCMW stappen... Dit zijn redenen die wij ook geregeld horen van mensen in armoede die in de verenigingen waar armen het woord nemen actief zijn.

Het OCMW geniet bij veel mensen in armoede immers een niet zo positieve reputatie. Een reputatie die maar al te dikwijls het gevolg is van een geschiedenis en daarom niet altijd in overeenstemming is met de huidige gang van zaken. Mensen die in armoede leven, krijgen heel vaak het deksel op de neus. Dat gebeurt op school, mogelijk in het eigen gezin, tijdens het zoeken naar werk of naar een woning, enz.. Ze krijgen ook vaak te horen dat ze niet goed genoeg zijn, dat ze lui of dom zijn en dat ze zelf schuld hebben aan hun armoede. Zo'n ervaringen ondermijnen iemands zelfwaardegevoel en bepalen de kijk op de buitenwereld. Kansarme mensen zijn dan ook heel gevoelig voor boodschappen die een mogelijke afwijzing bevatten.

Het beeld dat kansarme mensen van het OCMW hebben, is een beeld dat zij dikwijls van kindsbeen af ontwikkelen. Niet alleen ervaringen met het OCMW zelf maar alle vormen van hulpverlening geven dit imago vorm. Ook wat andere, hen omringende mensen meemaken met hulpverlening en hoe zij hierover spreken, bepaalt bij velen hun houding t.a.v. het OCMW. Zo'n beeld verandert niet door droge informatie maar speelt een grote rol in mensen hun belevingen en verwachtingen en stuurt hun gedrag. Velen zijn dan ook niet snel geneigd de stap naar het OCMW te zetten.

Vooraleer mensen in de hulpverlening terechtkomen, hebben zij meestal een hele weg achter de rug. Van zodra iemand een feit als een probleem beschouwt, zal hij een oplossing proberen te vinden. Pas als de eigen oplossingsstrategieën falen en de toestand onhoudbaar wordt, gaat men op zoek naar hulp van buitenaf.

Tijdens deze zoektocht botsen kansarmen op vele obstakels. Om verschillende redenen beschikken ze niet over de juiste informatie. Van een aantal vormen van hulpverlening kennen ze het bestaan niet. Dat men elke hulpvraag in principe aan het OCMW kan stellen, is al evenmin geweten. Het recht op correcte en degelijke informatie is als basisrecht door weinigen gekend.

Zelfs als men over het aanbod van bepaalde diensten geïnformeerd is (geraakt), aarzelen mensen in armoede vooraleer ze zich door het OCMW laten helpen. Allerlei drempels van verschillende aard zoals imago en uitstraling, bekendheid, gastvrijheid, persoonlijke ervaringen en die van kennissen weerhouden hen hiervan.

De binnenkant van de armoede speelt hier een grote rol. Mensen zijn beschaamd, voelen zich onzeker, snel afgewezen en zijn vooral bang. Bang dat eens ze de deur van het OCMW zijn binnengegaan, ze alle controle over hun eigen leven kwijt zullen spelen. Dat anderen zullen beslissen over hun doen en laten, dat hun kinderen geplaagd zullen geraken, dat ze hun computer of hun auto zullen moeten verkopen, dat ze zullen moeten vragen of ze met sinterklaas een geschenkje voor hun kind mogen kopen, enz..

“Als je in de problemen gaat geraken, moet je naar het OCMW kunnen gaan voor je er helemaal in zit. Maar zo is het niet. Mensen moeten soms eerst al hun reserves opdoen en eigendommen verkopen voor ze hulp krijgen. Ook heel belangrijk is dat ze je als mens behandelen en dat je bepaalde zaken niet moet gaan bedelen. We worden aangespoord om hulp te zoeken voor we echt in de problemen zitten maar we worden soms ook weggestuurd omdat onze problemen niet erg genoeg zijn.”

“We kiezen niet voor het OCMW. We gaan er naar toe omdat we niet anders kunnen.”

“Als kansarmen hebben we een stempel. Ge ziet ze al denken: daar hebt ge hem weer!”

“Ik vind dat ze geen dubbelzinnige blikken mogen uitwisselen met elkaar. Ze denken dat wij dat niet door hebben maar we zien dat ook wel!”

Net daarom is het belangrijk dat men op een OCMW tijd neemt, tijd kan nemen om te werken aan vertrouwen. Het is belangrijk dat de hulpvrager zijn verhaal mag doen en dat er effectief naar hem wordt geluisterd. Mensen die langdurig in armoede leven hebben nood aan positieve hulpverlening⁵. Erkenning van de cliënt en zijn beleving staat centraal en is ook een eerste voorwaarde om tot een vertrouwen te komen. De persoon voelt zich dan gerespecteerd en heeft het gevoel dat hij er mag zijn. Een houding die schuldinducerend is zal geen vertrouwen inboezemen. Een basishouding waarbij de cliënt, zijn leefwereld en noden het uitgangspunt zijn, zal er eerder toe leiden dat men ingang vindt bij de hulpvrager. De cliënt zal ook sneller over zijn gevoelens, frustraties en onmacht durven praten waardoor de hulpverlener op zijn beurt de informatie van de cliënt in een breder kader kan plaatsen.

Clënten vinden het ook belangrijk dat er niet alleen oog is voor hun problemen maar dat ook hun inzet en de moeite die ze doen, wordt erkend. Mensen gaan zich zekerder voelen naarmate de dingen die goed lopen, bevestigd worden.

“IK VOEL ME GOED BIJ IEMAND DIE...

- *geïnteresseerd is in mijn kind en ook in mij,*
- *met respect met mij omgaat,*
- *ook gelooft in mijn goede bedoelingen en de positieve dingen wil zien,*
- *gevoelige dingen onder vier ogen en discreet met mij bespreekt. Niet waar iedereen bijstaat,*
- *een hele tijd die job blijft doen en niet na een maand of twee mijn dossier doorgeeft aan iemand anders.”*

Hulpvragers willen ook weten wat hen te wachten staat. Wat is de procedure (hulpvraag, dossier, Raad, beroep) die er volgt, wat wordt er van hen verwacht, welke plichten zijn er. Informatie is belangrijk, veel misverstanden en twijfels kunnen zo vermeden of opgeheven worden.

Ook de rol van de maatschappelijk werker, de raad en de functie van het dossier moeten duidelijk zijn. Welke informatie is voor wie belangrijk, wie heeft toegang tot het dossier. In kleine dorpen zal de vrees dat iedereen op de hoogte is van je miserie groter zijn.

⁵ Tine Van Regenmortel, Maatzorg. Een methodiek voor het begeleiden van kansarmen. Theorie en praktijk in het OCMW Genk. Acco Leuven/Amersfoort, 1996

Vele mensen in armoede vragen louter financiële hulp aan het OCMW. Ze hebben niet het gevoel dat het OCMW uitnodigt tot integrale hulp. Om tot deze integrale hulpverlening te komen, moeten enkele voorwaarden in acht worden genomen.:

Er is vertrouwen nodig. Mensen moeten ervaren dat er respect is voor hun privé-leven. Er is begrip nodig voor iemands totale situatie.

“Ik vertel mijn verhaal aan iemand die ik kan vertrouwen. Maar op het OCMW bellen ze alles door naar andere diensten. Ge moet oppassen wat ge vertelt. Sommige dingen gaat ge dan gewoon niet meer vragen.”

“Ik heb op twee maanden tijd al drie verschillende assistenten gehad. En telkens opnieuw blijkt dat ze mijn dossier niet kennen. Ik ben het beu om alles telkens opnieuw te moeten vertellen.”

“Als informatie over mij doorgegeven wordt, moet ik het weten en er mijn toelating voor geven. Anders mogen ze niks doorgeven, vind ik.”

Mensen in armoede vragen hulp die voldoet aan volgende voorwaarden:

- Bereikbaar
- Integraal
- met inspraak en medezeggenschap
- vertrouwen (vs controle)
- gestructureerd
- gecoördineerd

“En een goede assistente is...

- iemand die Waarom-vragen stelt: die vraagt naar de reden, de oorzaak, de achtergrond van dingen, van gedachten, van gedrag,
- iemand die hulpvragen stelt als ik niet uit mijn woorden geraak...,
- iemand die echt luistert door oogcontact te maken,
- iemand die het dossier van de vorige klant heeft weggelegd,
- iemand die de computer of de papieren pas invult nadat ik mijn vervelend verhaal heb gedaan,
- iemand die de telefoon uitschakelt tijdens de gesprekken of zich excuseert bij dringende storingen,
- iemand die vraagt hoe ik aangesproken wil worden, met mevrouw of met mijne voornaam,
- iemand die zegt waarom ze al die gegevens moeten hebben en wat er mee zal gebeuren. Welke stappen er allemaal gezet zullen worden,
- iemand die vooruit denkt en betrokken is bij mijn situatie (vb. bij de aanvraag leefloon: eens polst of ik de volgende dagen nog toe kom met mijn geld voor eten).

Dan voel ik mij direct op mijn gemak”

ModeM geldt voor ons als een goede praktijk, die inspirerend kan zijn om sterker integraal te gaan werken:

ModeM is een laagdrempelig wijkgericht onthaal voor hulpvragers met een multiproblemsituatie. Een multiproblemsituatie houdt in dat de problematiek van elke hulpvrager die bij ModeM komt, diverse domeinen raakt, bijvoorbeeld werken, wonen, de opvoeding, het medische en het psychische functioneren. ModeM wil de link maken tussen de hulpvragers en de reguliere hulpverleningsdiensten. ModeM aanhoort het verhaal van de hulpvrager en stimuleert zowel de hulpvrager als de reguliere hulpverleningsdiensten om stapsgewijs aan de multiproblemsituatie te werken. De hulpvrager wordt ondersteund in het opzoeken van diensten en krijgt een stimulans mee vanuit ModeM om zelf zijn verantwoordelijkheid op te nemen. De reguliere hulpverleningsdiensten worden, gezien hun specifieke invalshoek, gevraagd om zich op een deelprobleem van de hulpvrager te focussen. Ze krijgen de garantie dat ModeM mee de hulpvrager begeleidt in het opzoeken van hun dienst. ModeM is gevestigd in een Geïntegreerd Wijkcentrum. Daar staan animatie, vorming, ontmoeting en maatschappelijke actie centraal naast het hulpverlenen. ModeM is dus ingebed in context die veel ruimer is dan hulpverlening. Doordat de hulpvragers op regelmatige basis aanwezig zijn in het geïntegreerd wijkcentrum ontstaat er een soort spontane overgang naar de hulpverlening die ModeM doet. Om het visueel voor te stellen is ModeM Deurne Zuid een klein bureautje dat gevestigd is midden in een wijkcentrum waar mensen bij elkaar zijn, in en uit kunnen lopen, deelnemen aan één of andere vormingsactiviteit, samen middagmalen, enz. De ModeM-werker treft de hulpvragers aan tussendoor of doordat deze een afspraak maken om langs te komen in het ModeM-bureautje. De ModeM-werker gaat samen met de hulpvrager op zoek naar hoe aan zijn problematiek kan worden gewerkt en welke stappen hij hierin zelf kan nemen. De hulpvragers krijgen de steun van de ModeM-werker om een uitweg te zoeken uit hun complexe problematiek. Ze zullen verschillende diensten nodig hebben maar de dienst ModeM zal doorheen het hele traject een constante blijven.

2. Lokaal sociaal beleid : een handvat voor een efficiënte armoedebestrijding

OCMW's hebben een belangrijke rol te spelen in de het vrijwaren van de menselijke waardigheid en in het waarborgen van de toegankelijkheid van grondrechten voor alle burgers. Dit wil echter niet zeggen dat OCMW's zelf alleen verantwoordelijk zijn voor het realiseren van alle grondrechten, het OCMW kan wel een belangrijke rol spelen in het coördineren op lokaal niveau. Lokaal sociaal beleid biedt de mogelijkheid om met alle partners aan tafel te zitten om de huidige en toekomstige noden te benoemen en met inzet van alle middelen en expertise tot oplossingen te komen waar alle burgers mee geholpen zijn. Het biedt de mogelijkheid om vergeten doelgroepen te detecteren, middelen rationeel en complementair in te zetten. Bovenal biedt het de mogelijkheid om bruggen te slaan tussen aanbieders van verschillende grondrechten. Als we armoedebestrijding ernstig nemen, moeten we afstappen van een verkokerde aanpak: sociale huisvesting, welzijn, woonbegeleiding, schuldbemiddeling en zelfs sport en vrije tijd zijn als communicerende vaten met mekaar verbonden. Acties op het ene terrein hebben steeds gevolgen bij andere diensten : overleg en gezamenlijke planning zijn onontbeerlijk. Het zijn bovendien niet enkel de "zachte" sectoren die moeten overleggen. Schepenen van ruimtelijke ordening, werk, haven wonen hebben een verantwoordelijkheid die even zwaar weegt.

Zo kan het OCMW onmogelijk alleen de woonproblematiek van kwetsbare groepen aanpakken: helaas gebeurt het vaak dat OCMW voor die verantwoordelijkheid gesteld wordt: het OCMW moet het maar oplossen, terwijl de rest van de algemene woonpolitiek van de gemeente geen aandacht heeft voor die kwetsbare groepen, en er hierrond zelfs geen sprake is van overleg of visievorming.

Een toekomstvisie en het organiseren en bevorderen van de samenwerking tussen beleid, diensten en organisaties biedt meer kansen en keuzes voor de cliënt op individueel niveau. De samenwerking met VDAB en individuele afstemming met cliënt hoe het streven naar duurzame tewerkstelling een plaats kan hebben in het traject (dit is de stappen naar een verbetering van de situatie) kunnen hier een sterk voorbeeld van zijn. Samenwerking met alle lokale partijen is belangrijk. Ieder heeft zijn bijdrage te leveren in de bestrijding van armoede.

Een Lokaal Sociaal Beleid kan ook maar krachtig gevoerd worden, als daar ook de nodige middelen toe voorzien worden. Deze middelen dienen expliciet louter rechtstreeks aangewend te worden voor het bevorderen van welzijn van kwetsbare groepen de strijd tegen armoede.

Vereniging De Brug is gehuisvest in een projecthuis van OCMW. De vereniging beheert de computerzaal, vrijwilligers van de vereniging staan mensen bij met het gebruik ervan (vb jobs opzoeken, vaak taken uitvoeren die hen door het OCMW aangeraden/ opgelegd worden, maar waar mensen zelf niet weten hoe ze eraan moeten beginnen, job zoeken, huis zoeken, vaak gaat het om mensen die eigenlijk laaggeletterd zijn, het Nederlands niet machtig zijn...). De vereniging krijgt hiervoor een vergoeding, die de vereniging zelf beschouwt als 'korting op de huur', waardoor het voor hen betaalbaar wordt om de ruimte te gebruiken

Doordat de vereniging in dat lokaal zit, komen veel mensen zo bij de vereniging terecht, een eerste computervraag leidt soms tot een actief lid worden van de vereniging, anderzijds wordt ook de drempel een stuk verlaagd om een vraag te stellen bij OCMW. De werkers uit de vereniging en de maatschappelijk assistenten leren elkaar kennen. De vereniging ziet een meerwaarde voor de

maatschappelijk werkers die een andere vorm van omgaan met de doelgroep leren kennen, meer kennis opbouwen over armoede waardoor er meer begrip is en ze efficiënter kunnen werken.

De samenwerking is vooral te danken aan persoonlijke contacten en niet structureel ingebed. De vereniging geeft sterk aan dat ze zich toch erg onzeker voelen in deze situatie: een aantal afspraken worden telkens voor een termijn van een paar maand bekeken, en dan al dan niet verlengd, het contract van de huur is jaarlijks. Wat biedt de toekomst met een ander beleid? De contacten met OCMW en de voordelen en meerwaarde die dat oplevert, wegen niet op tegen deze onzekerheid.

In Antwerpen ondersteunt de stad de lokale verenigingen waar armen het woord nemen en hun platform. Ze krijgen de expliciete opdracht om expertise over armoede, uitsluiting en toegang tot grondrechten op te bouwen en om de dialoog aan te gaan met stad, OCMW en hun diensten.

→ Recht-op werkte afgelopen jaar rond sociale vaardigheden en werkt nu samen met de stad een vorming uit voor loketmedewerkers om in hun dienstverlening beter om te gaan met (vragen van) mensen die in armoede leven.....

→ Open Huis werkt rond preventie. Zij werkten samen met LOGO aan specifieke maatregelen om met Mama Care / borstkankerpreventie ook vrouwen uit kansengroepen te bereiken.

In vereniging y bestaat sinds 2007 de een werkgroep rond dienstverlening. Tweewekelijks komen mensen in armoede samen om te praten rond sociale dienstverlening. Een maatschappelijk werker van het OCMW is telkens aanwezig om inhoudelijk ondersteunen. Ze verwezenlijkten al heel wat: bundeltje met voorstellen tot verbetering van het aanbod, brieven en folder sociaal huis vereenvoudigen, dialoog met OCMW (rondleiding, gesprekken met voorzitter, gesprekken rond standbeeld cirkel van armoede,...),... Momenteel zijn ze bezig met een fotoproject: mensen in armoede fotograferen hun leefwereld en gebruiken de foto's als basis voor het vertellen van hun verhaal en ervaringen, met de werkgroep doen ze ook mee aan acties, forumdagen, grondrechtenboom etc;

3. Schuldbemiddeling – budgetbegeleiding

De schuldenproblematiek heeft vele oorzaken. Een groot deel van de vervangingsinkomens ligt te laag. Veel mensen die aan het werk zijn hebben een loon dat lager ligt of schommelt rond de armoedegrens. Huur en energiekosten zijn ontzettend hoog en nemen bij veel gezinnen een steeds grotere hap uit het budget.

Schuldbemiddelaars stellen bovendien vast dat veel schulden overlevingsschulden zijn en schulden die te maken hebben met gezondheidsuitgaven.

Verder is er een steeds grotere consumptiecultuur die maakt dat mensen worden aangezet tot steeds hogere kosten om er bij te horen. Bepaalde reclame wordt ook steeds agressiever ten aanzien van een groep zwakke consumenten.

Er is nood aan preventie, er is nood aan consumentenbescherming, er is nood aan begeleiding op maat om te leren budgetteren en geld beheren, er is nood aan schuldbemiddeling. Belangrijk is dat mensen hierdoor de greep op hun eigen leven verhogen of terug krijgen. Ze moeten ondersteund worden om uit de schulden te blijven of te geraken en vooral moeten ze recht hebben op nieuwe kansen. Ieder moet ook weten waar hij/zij zich toe engageert en wat de reële (en soms jarenlange) consequenties zijn van de voorgestelde regeling.

Doordat steeds meer mensen met schulden geconfronteerd worden zijn er op vele plaatsen wachtlijsten. Zelfs als mensen tijdig hulp trachten te zoeken, is de situatie vaak hopeloos geworden wanneer ze in schuldhelpverlening kunnen. Begeleidingsdiensten en OCMW roeien met de riemen die ze hebben, maar kunnen daarom niet de broodnodige begeleiding op maat geven. Begeleiding met oog voor leerproces, opbouwen van verantwoordelijkheid en aandacht voor achterliggende problemen en (gezins)context is nog zelden mogelijk.

Voldoende middelen moeten ter beschikking gesteld worden van OCMW's en CAW's om een degelijk schuldhelpverleningsproces uit te bouwen, gekoppeld aan de nodige kwaliteitseisen vanuit de overheid

Preventie en begeleiding

Advies over hoe je schulden kan vermijden en hoe je ze zélf kan aanpakken, of niet groter laat worden, is erg belangrijk. Vaak maakt de voorgeschiedenis dat cliënten moeten leren omgaan met geld, met facturen en contracten, dat ze moeten leren plannen en prioriteiten leggen, leren inschatten wat de werkelijke kost is van dat aanlokkelijke voorstel ...

Mensen in armoede willen leren hoe ze in hun gezin kunnen omgaan met het weinige geld waarover ze beschikken. Velen zijn erg vatbaar voor allerhande reclame waarin bedrijven hun waren als onmisbaar aanprijzen. Aangezien kansarme gezinnen voortdurend af te rekenen krijgen met afwijzing, zijn ze soms ook sneller geneigd bepaalde producten te kopen die hen status verlenen of die hun kinderen de kans geven om “er bij te horen”. .

“Ik wil onder andere leren hoe ik ‘nee’ kan zeggen tegen mijn kinderen. En ook hoe ik geen dingen kan kopen terwijl ik weet dat ik op het einde van de maand geen geld meer ga hebben.”

Schuldhelpverlening.

Er zijn voldoende beschikbare plaatsen en voldoende personeel nodig om een kwaliteitsvol begeleidingstraject te kunnen aangaan met mensen in armoede die schuldhelpverlening nodig hebben. De helpverlener moet met de cliënt een (leer)proces kunnen opzetten tijdens de periode van schuldhelpverlening. Te vaak wordt nu nog het dossier en de afbetaling gewoon overgenomen en dit dikwijls nog als de schuld al veel te groot is, in beheer omwille van tijdsgebrek.

Het is belangrijk dat de cliënt kan kiezen voor minst ingrijpende oplossing en dat de cliëntbetrokkenheid verhoogd wordt. We vragen om meer ervaringsdeskundigen in te schakelen en een opleiding te voorzien voor alle schuldbemiddelaars (ook advocatuur) over de leefwereld van mensen in armoede.

Schuldhelpverlening dient op maat van de cliënt te zijn: een gefailleerde zelfstandige heeft andere vragen dan een jongere die onbezonnen leningen heeft aangegaan of een alleenstaande moeder die plots met één inkomen komt te staan.

Er is nood om een naadloze overgang te voorzien tussen vormen van schuldbeheer (sociaal beheer, collectieve schuldbemiddeling) naar budgetbegeleiding indien de cliënt dit nodig heeft en wenst.

Signaalfunctie

OCMW en schuldbemiddelaars staan op de eerste rij om misbruiken te detecteren en aan te klagen. Zij worden geconfronteerd met de financiële katers die het gevolg zijn van de goedgelovigheid en/of de wanhoop van bepaalde groepen. Ze hebben een rol te spelen om bepaalde praktijken aan het licht te brengen of aan te klagen. Consumentenrechten van zwakke gebruikers worden nogal eens met de voeten getreden.

Vandaar willen we met aandrang pleiten voor:

Versterken van de consumentenrechten : een betere beschermde en geïnformeerde consument

- Beter informeren
- Een einde stellen aan onrechtmatige bedingen
- Een snelle en eenvoudige afhandeling waarborgen van consumentengeschillen
- De controle op de toepassing van de wet versterken
- De consumentenbescherming op Belgisch en Europees niveau verzekeren.

Beslaglegging met respect voor de menselijke waardigheid en de rechten van de verdediging

- De invoering van het Centrale bestand van Beslagleggingen om hoge invorderingskosten te voorkomen.
- Bijwerken van de lijst van niet voor beslag vatbare goederen
- Transparante tarieven bij tussenkomsten van gerechtsdeurwaarders

- De beslaglegging en openbare verkoop ontmoedigen als de verkoopprijs de procedurekosten niet of amper dekt

Grondige inhoudelijke evaluatie van de wet op de collectieve schuldenregeling, rekening houdend met de ervaringen van mensen in armoede en indien nodig aanpassing van de wet

4. Activering – contractualisering

De RMI wet wordt vandaag vaak éézijdig geïnterpreteerd en de taak van het OCMW verengd tot een activeringsopdracht. De opdracht van het OCMW is volgens ons op de eerste plaats het ondersteunen van mensen in hun maatschappelijke integratie. De OCMW's hebben daar heel wat instrumenten voor: schuldbemiddeling, sociale huisvesting, aanreiken van een leefloon, opleiding, activering... Activering is daar slechts één van. Activering kan voor sommige cliënten het middel zijn om die maatschappelijke integratie te realiseren, echter voor anderen dienen er eerst andere zaken worden aangepakt, dienen er andere instrumenten worden ingezet. Overleven in armoede is voor heel wat mensen in armoede immers een full time job op zich, deze mensen (verplicht) activeren heeft weinig zin. Andere zaken dienen eerst aangepakt te worden, vooraleer er ruimte is voor deze mensen om nog maar te denken aan werk.

OCMW's zien activering vaak ook erg eng, namelijk cliënten activeren met als doel: toeleiden naar tewerkstelling. Zo verliest men soms het ultieme doel van activering uit het oog, namelijk bijdragen tot de maatschappelijke integratie van cliënten/ bijdragen tot de sociale inclusie. Tewerkstelling in sé is onvoldoende, de focus moet ook liggen op vooruitgang op andere domeinen en dient aandacht te hebben voor het versterken van mensen. Dat veronderstelt een sterke begeleiding die antwoorden geeft op problemen van diverse aard.

Momenteel zien we ook de tendens opkomen van sociale activering. Cliënten vrijwilligerswerk laten doen, inschakelen in arbeidszorg... Op zich zijn we hier niet tegen, de verenigingen zelf hangen sterk af van de inzet van vrijwilligers. De vrijwilligheid van het vrijwilligerswerk moet echter wel bewaakt worden. Al te vaak ligt de activeringsdruk op de schouders van cliënten te hoog, hebben ze onvoldoende informatie, én hebben ze angst om hun inkomen (uitkering) te verliezen, waardoor ze een engagement aannemen, terwijl dit niet hun bewuste keuze is.

Ook moet men hier erop toezien dat het OCMW het vrijwilligerswerk niet uitsluitend waardeert binnen een eng activeringsdiscours naar tewerkstelling. Vrijwilligerswerk is op zich waardevol, voor de vrijwilliger op zich (voor de sociale inclusie) maar ook voor de maatschappij.

Verplichte activering kan niet, zowel niet activering naar tewerkstelling (binnen art. 60) als sociale activering (vrijwilligerswerk). Verplichte activering is immers vaak nefast voor armoedebestrijding en de sociale inclusie van cliënten. Mensen dreigen zo geschorst te worden van een leefloon, een leefloon dat in veel gevallen sowieso al mensen dwingt in armoede te leven... Schorsing leidt alleen maar tot een versterking van de armoedeproblematiek en uitsluiting en niet onbelangrijk het vergroot ook de afstand (van geschorsten) tot de arbeidsmarkt. Schorsing van het leefloon is in slechts in één geval verantwoord volgens het Netwerk, en dat is bij fraude. En dan hebben we niet over een cliënt die naast zijn leefloon wekelijks 20 euro extra bijverdiend om zo de eindjes bij elkaar te knopen maar wel over zelfstandige ondernemers die in het zwart een bloeiende business hebben. We zijn ervan overtuigd dat de vertrouwensrelatie tussen sociaal werker en cliënt versterkt kan worden, indien de cliënt bij de sociaal werker terecht kan met diverse vragen, en een brede steun ontvangt. Ook het tewerkstellingsluik kan besproken worden, maar is niet het enige terrein waarop gewerkt wordt, tenzij de cliënt aangeeft op andere levensdomeinen weinig problemen te ondervinden. Een sterke samenwerking met VDAB en andere partners, (oa. in het kader van proeftuinen, integrale trajecten naar werk...) kan ruimte geven aan de sociaal werker, om minder te activeren en te controleren, maar wel een vertrouwenspersoon te worden.

Artikel 60 kan een sterk instrument zijn om mensen werkervaring te laten opdoen. Ook hier is het steeds van belang dat mensen de keuze krijgen hierin te stappen, dat ze klaar zijn en gemotiveerd om aan de slag te gaan. Daarnaast geven mensen in armoede aan dat de praktijk van artikel 60 heel divers is: in sommige gevallen hebben mensen het gevoel dat ze vooral geactiveerd worden richting artikel 60, zodat ze dan recht hebben op een werkloosheidsuitkering. In andere gevallen ervaren mensen dit als een zeer kwalitatieve tewerkstelling, met voldoende begeleiding en ondersteuning. Pijnpunten blijven dan nog het beperkte inkomen en gebrek aan lange termijn perspectief. Een intensieve begeleiding tijdens én na de tewerkstelling blijven noodzakelijk.

5. Aanvullende financiële hulp

Vandaag wordt door vele OCMW's erkend (en dagelijks ervaren) dat het leefloon absoluut ontoereikend is om waardig te leven. Diverse OCMW's trachten hun cliënten daarom via andere kanalen extra te ondersteunen. Eén van de zaken die hiertoe aangewend worden is de aanvullende financiële hulp.

Deze aanvullende hulp is heel divers, en verschilt van OCMW tot OCMW, én bovendien krijgt binnen hetzelfde OCMW de ene cliënt niet dezelfde aanvullende hulp als de andere. De criteria die de aanvullende steun bepalen, zijn niet steeds gekend, éénduidig, transparant. Vandaag gaan diverse stemmen op voor een harmonisering. We kunnen deze logica volgen, en soms zou extra duidelijkheid ook welkom zijn. Nu hebben mensen vaak de indruk dat ze aanvullende hulp kunnen ontvangen als ze 'braaf' zijn, dat er op basis van pure willekeur aan de ene wél, en de andere niet iets wordt aangeboden.

Toch willen we wijzen op een aantal gevaren. Enerzijds vertrekt het toekennen van aanvullende hulp meestal vanuit de vaststelling dat het leefloon te laag is: dit dient opgetrokken te worden tot een inkomen dat mensen in staat stelt om waardig te leven ! Om een menswaardig inkomen te bepalen, kan er best gebruik gemaakt worden van de budgetstandaard.⁶ Daarnaast mag harmonisering nooit een verdoken besparingsoperatie zijn. De situatie van mensen in armoede is erg precair, ook al krijgen ze aanvullende hulp, een harmonisering mag dus nooit naar beneden toe gebeuren. Maatschappelijk werk en dienstverlening is best op maat, rekening houdend met de situatie van gezin x op moment y, dit vraagt een goede inschatting van de sociaal werker én een vertrouwensrelatie. Het is onduidelijk hoe een automatische berekening dit zou kunnen vervangen. Een ander pijnpunt is dat aanvullende hulp vaak voorwaardelijk verstrekt wordt: indien je meewerkt aan deze of gene actie of maatregel (niet zelden in het kader van activering) kan je bepaalde aanvullende steun ontvangen. Dit druist in tegen het recht op een menswaardig bestaan, en de vaststelling dat een leefloon hiertoe niet toereikend is.

Van belang is in ieder geval dat er heel duidelijk gecommuniceerd wordt naar de cliënt, waarom hij of zij een bepaalde steun al dan niet ontvangt, en dat er pro-actief gecommuniceerd wordt waar de cliënt recht op heeft. Zo wordt vermeden dat enkel de cliënten die goed op de hoogte zijn, en mondig, effectief aanvullende hulp kunnen genieten.

⁶ De budgetstandaard: "Wat heeft een gezin minimaal nodig?"

De studie van Storms en Van Den Bosch heeft heel grondig onderzocht wat een gezin in Vlaanderen anno 2010 minmaal nodig heeft om maatschappelijk te kunnen participeren.

Ze onderzoeken aan de hand van een erg uitgebreid model hoeveel inkomen verschillende gezinstypes hiervoor nodig hebben. De onderzoekers stellen verschillende korven samen (huisvesting, voeding, onderwijs, ...) en berekenen zo een minimaal inkomen; de korven werden in consensus tussen onderzoekers en ervaringsdeskundigen samengesteld.

6. Wonen

Een kwalitatieve woning is een belangrijke voorwaarde voor welzijn: slechte huisvesting weegt op gezondheid, dit heeft ook gevolgen voor tewerkstellingsmogelijkheden, onderwijs van de kinderen, ... Een te dure huisvesting kan zorgen dat mensen besparen op andere kosten, zoals gezondheidszorg, kan leiden tot het opbouwen van schuldenproblematiek...

Toch is wonen een zeer kwetsbaar recht. Huisvesting is duur en voor vele mensen bijna onbetaalbaar. De rol van het OCMW gaat hier hand in hand met die van de gemeentelijke of stedelijke verantwoordelijken en de bovenlokale overheden. OCMW en welzijnswerk kunnen onmogelijk rechte trekken wat elders verwaarloosd wordt. In afwachting van een degelijk woonbeleid hebben sociaal werkers van het OCMW de moeilijke opdracht om de toegang tot een woonst zoveel mogelijk ondersteunen en vrijwaren.

OCMW's hebben als wettelijke opdracht om mensen te begeleiden bij (een dreiging van) uithuiszetting. In de praktijk loopt dit op dramatische manier mis. Er zijn op het terrein nog vele voorbeelden waarbij de Sociale Huisvestings Maatschappijen, die hiertoe nochtans de verplichting hebben vanuit het Kaderbesluit Sociale Huur, het OCMW niet inschakelen vóór het tot een uithuiszettingsprocedure komt of die dit slechts op het allerlaatste moment doen. Ook op de private huurmarkt, waar de verhuurder (op enkele uitzonderingen na) sowieso rechtstreeks naar de vrederechter stapt, blijft dit een probleem. De voorafgaandelijke verplichte procedure bij de vrederechter om te komen tot een minnelijke schikking werd afgeschaft en de OCMW's moeten weliswaar verplicht worden ingelicht door de vrederechter wanneer een uithuiszettingsprocedure is ingeleid, maar op dat ogenblik is het dus al te laat om via begeleiding (schuldbemiddeling, budgetbegeleiding, woonbegeleiding...) nog tot een oplossing te komen. Het enige wat een OCMW dan nog kan doen is werken aan herhuisvesting, maar ook dat loopt overal mis door een gebrek aan (betaalbare!) nood- en transitwoningen en een gebrek aan beschikbare woningen bij SVK's en SHM. Tenzij de vrederechter de uithuiszetting natuurlijk weigert en het OCMW alsnog een vorm van begeleiding kan opstarten.

Outreaching en preventief werken is dus heel belangrijk. OCMW's moeten zelf inspanningen doen om snel genoeg situaties die op een uithuiszetting zouden kunnen uitdraaien te detecteren (vandaar ook belang schuldbemiddeling, overleg met actoren, link met verenigingen, met andere welzijnsactoren, samenwerking met SHM...) Juridisch moet men ook sterk genoeg staan en durven voor de belangen van de cliënt opkomen, samenwerking met bvb. huurdersbonden

Er dient geïnvesteerd te worden in preventieve woonbegeleiding, zowel in de sociale huur als op de private huurmarkt.

Ook hier is weer duidelijk dat het OCMW niet alles alleen kan oplossen: als er een onvoldoende aanbod is van betaalbare kwalitatieve woningen, onvoldoende sociale huisvesting, is het een erg moeilijke opdracht voor een sociaal werker om mensen te ondersteunen naar een verbetering van hun huisvestingssituatie.

Veel mensen hebben vandaag niet genoeg geld om hun huurwaarborg te betalen en moeten daarom via het OCMW een huurwaarborg regelen. Deze procedure duurt dikwijls te lang waardoor het pand veelal reeds aan iemand anders verhuurd is. Bovendien werkt dit nog altijd stigmatiserend. We blijven daarom pleiten voor de oprichting van een centraal huurwaarborgfonds dat voor iedereen toegankelijk is en verplicht voor alle huurwaarborgen. We verwijzen hier graag naar het

dossier huurwaarborgfonds die een werkgroep binnen het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen samenstelde (www.vlaams-netwerk-armoede.be)

7. Gezondheid

Mensen in armoede hebben gemiddeld een slechtere gezondheid, zij hebben een lagere levensverwachting en stellen gezondheidszorg vaker uit dan anderen. Ondanks de inspanningen die werden geleverd om de toegankelijkheid van de gezondheidszorg te bevorderen (maximumfactuur, generische geneesmiddelen, OMNIOstatuut...) blijven er nog veel administratieve, organisatorische, financiële en andere drempels bestaan met betrekking tot de toegang tot gezondheidszorg.

De automatische toekenning van het OMNIO-statuuut is een gekende vraag aan de federale overheid; ongeveer 1 op 3 van de mensen die recht hebben op dit statuut hebben dit ook effectief. Op sommige plaatsen zien we echter dat verhoudingsgewijs veel meer rechthebbenden dit statuut hebben omdat bijvoorbeeld het OCMW hier actief op inzette. Het OMNIO-statuuut is slechts een voorbeeld van een sociaal recht. Niet alle sociale rechten kunnen automatisch toegekend worden, dus een pro-actieve houding bij hulpverleners is zeer belangrijk. Veel mensen in armoede zijn immers aangewezen op de informatie die ze van hulpverleners krijgen.

Op lokaal niveau zien we dat sommige lokale besturen sterk inzetten op het thema gezondheid. Zo zijn er OCMW's die investeren in sociale restaurants, projecten rond beweging of ziektepreventie, psychologische hulpverlening,... Er zijn OCMW's die het derdebetalerssysteem promoten bij de huisartsen in de regio, artsen informeren over 'dringende medische hulp',... Al deze initiatieven kunnen de gezondheid en toegang tot gezondheidszorg voor kwetsbare groepen vergroten. Er zijn echter ook plaatsen waar men 'gezondheid' geen taak voor het lokale niveau vindt.

Ondanks systemen zoals het OMNIO-statuuut, de maximumfactuur,... blijft gezondheidszorg voor mensen met een beperkt inkomen erg duur. Sommige OCMW's spelen hier op in door een systeem van tussenkomst in medische kosten uit te werken (soorten medische waarborgen, medische kaarten,...). Deze systemen verschillen sterk van OCMW tot OCMW. Moet er dan een harmonisering van deze systemen komen? We wijzen hier op de kanttekeningen en opmerkingen die aan bod kwamen in het hoofdstuk over financiële hulp.

Een sociaal steunpunt gezondheid (SSG) biedt kansarme buurtbewoners een antwoord op al hun vragen en bezorgdheden over ziektes, hygiëne en evenwichtige voeding.

Daarnaast helpt het SSG ook bij materiële en psychische problemen. Het steunpunt coördineert de hulpverlening. Het steunpunt maakt afspraken met andere diensten uit de buurt: sociaal centrum, thuiszorg, thuisverpleging, sociale verhuringen, huisarts en apotheker, ziekenfonds, revalidatiecentrum.

Het SSG zoekt naar een oplossing voor sociale problemen. Kortom, je kan er terecht met de meest uiteenlopende vragen. Als het nodig is, komt een sociaal verpleegkundige op huisbezoek.

Gezondheidsvoorlichting en begeleiding

Je krijgt er:

- hulp bij verzorging;
- hulp bij een bezoek aan een dokter, specialist of ziekenhuis;
- uitleg over voeding, eetgewoontes (aanpassen);
- hulp bij diëten;
- tips over omgaan met ziektes;
- opvolging van medicatiegebruik;
- begeleiding bij preventieve onderzoeken (bijv. mammografie, tbc-test ...);

- bespreking en opvolging van persoonlijke hygiëne, woonsituatie;
- (hulp bij) baden of douchen (zeep en handdoeken zijn aanwezig).

Het steunpunt organiseert:

- maandelijkse bloeddruk- en gewichtcontroles in de dienstencentra;
- kooklessen;
- andere vormingsactiviteiten.

Ook is de toegang tot een goede betaalbare gezondheidszorg voor bepaalde erg kwetsbare groepen niet altijd evident, vb voor daklozen en mensen zonder wettig verblijf. Vreemdelingen zonder wettig verblijf hebben op basis van de OCMW-wetgeving toegang tot de procedure 'dringende medische hulp'. Nog andere behoeftige vreemdelingen met een preciaire verblijfsstatus kunnen soms wel, maar soms ook geen, beroep doen op gratis of terugbetaalbare gezondheidszorgen.

Het systeem van Dringende Medische Hulp moet toegankelijk en effectief worden gemaakt zodat iedereen in België daadwerkelijk toegang heeft tot de gezondheidszorg. OCMW's dragen hier een belangrijke verantwoordelijkheid maar ook artsen moeten beter geïnformeerd worden over de procedure Dringende Medische Hulp en de rechten die mensen zonder wettig verblijf hebben, vooral in niet-stedelijke gebieden.

8. Onderwijs – toekomstgericht - kansen voor kinderen

Onderwijs kan een hefboom zijn om uit armoede te geraken. Veel mensen in armoede hebben hier een steuntje in de rug nodig. Dit kan financieel zijn maar evengoed ondersteunend. Zijn er betalingsproblemen ? Is er ondersteuning nodig voor de kinderen in hun taken, huiswerk... ? Zitten de ouders met vragen ? Is er een goede relatie met de school... ?

Indien problemen vastgesteld worden, is het van belang niet de ouders te stigmatiseren of te culpabiliseren, maar samen te zoeken naar oorzaken en oplossingen. Dit dient telkens in overleg met de ouders te gebeuren. Als ouders niet geneigd zijn hun kinderen naar de kleuterklas te sturen, kan daarover een gesprek plaatsvinden, kan gezocht worden naar de oorzaken, en naar eventuele oplossingen. Hetzelfde geldt voor veelvuldig spijbelen. Het voorwaardelijk koppelen van andere rechten aan de aanwezigheid op school, zal noch de ouders, noch de kinderen ten goede komen. Vaak hebben ouders wél nood aan opvoedingsondersteuning, zijn ze op de hoogte van het spijbelgedrag van hun kinderen, maar durven ze dit uit angst gesanctioneerd te worden, uit angst voor 'slechte ouder' versleten te worden, niet toegeven.

Het OCMW heeft reeds in 2008 een "schoolcode" opgemaakt met alle scholen in Erpe-Mere in de strijd tegen de kansarmoede. In elke school werd hiertoe een vertrouwenspersoon aangesteld als aanspreekpunt voor kansarme ouders en als contactpersoon met het OCMW. Deze vertrouwenspersonen komen tweemaandelijks samen in het OCMW onder begeleiding van de VZW Schulden op School. Er werd eveneens een kansentas ingevoerd waardoor kinderen met een kansentas aan verminderde prijs kunnen deelnemen aan schooluitstappen.

Huis Sofia is een woonproject dat kansarme meisjes rust, ruimte en structuur wil geven om te studeren en ze daarbij ook te begeleiden.

Kansarm kan je op alle manieren begrijpen: geen geld, beperkte faciliteiten, problemen met de familie ... De begeleiding gebeurt intern door een inwonende begeleider met een groot hart en een luisterend oor. Rond het huis is er per studente nog een apart netwerk van begeleiding op maat, bijvoorbeeld de school, het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), de maatschappelijk werker ... In het studentenhuis is plaats voor tien meisjes tussen 18 en 25 jaar. De meisjes krijgen elk een slaapkamer met lavabo en een bureau met pc met internet. Per verdieping zijn er nog twee doucheruimtes. Op het gelijkvloers zijn de gemeenschappelijke keuken, een living met tv en een ontvangstruimte voor de bezoekers.

Voor deze faciliteiten betalen de studentes een kleine vergoeding voor woonst en verbruik. Maar belangrijker nog is dat Huis Sofia van haar inwoners vooral veel inzet en motivatie verwacht.

9. Mens Zijn

Armoede is niet enkel een financieel probleem. Mensen in armoede willen vooral zijn zoals anderen. Ze willen meetellen, ze willen zich goed voelen. Ze willen eens een keertje hun zorgen kunnen vergeten of de pijn en de kwetsuren waar hun verleden hen mee opzadelde, verdoven.

Willen we armoede echt bestrijden dan moet er aandacht zijn voor deze vragen van mensen die in armoede leven. OCMW's kunnen hier een belangrijke rol spelen door oog te hebben voor de mens en het gezin achter hun cliënt.

Deze aandacht heeft verschillende gezichten en start bij respect en vertrouwen maar toont zich ook in zeer concrete projecten of acties

- Sport
 - Cultuur
 - Vrije tijd
 - Vakantiewerking
 - Aanbod geestelijke gezondheidszorg
 - Cursussen Goed in je vel
 - ...
-
- **Psychisch welbevinden**

Wie in armoede geboren wordt, heeft soms diepe innerlijke kwetsuren. Families die generatie na generatie dieper wegzinken in armoede, belanden aan de rand van de maatschappij. Het is een spiraal die almaar sterker wordt. Ze worden maatschappelijk uitgesloten, en om zichzelf psychisch te beschermen, trekken ze zich steeds meer en meer terug. Ze houden zich schuil voor de pijn van de verwerping.

Vluchtelingen, asielzoekers hebben ook vaak een verleden waarbij nood aan rust of psychische opvang onontbeerlijk kan zijn vooraleer tot activering of andere acties over te gaan.

“Er zijn veel woorden voor stress: overwerkt, gespannen, zenuwachtig, piekeren, prikkelbaar, afreageren, agressie, zweten, ijsberen, niet kunnen slapen, wenen, toeklappen...”

“Er zijn veel woorden voor depressie: oververmoeid, opgekropte problemen, down zijn, niet vrolijk zijn, voor niets goesting hebben, slapen, roepen, donker, zelfmoordneigingen.”

Ook hier vragen we een pro-actieve houding van hulpverleners. Een OCMW dient niet alles zelf op te pakken maar minstens alert te zijn en indien nodig ondersteund door te verwijzen. Armoede kan immers enkel doorbroken worden als mensen zich ook als mens beter voelen: er is nood aan zelfvertrouwen omuit de spiraal van problemen te geraken, men moet zich weer deel van de samenleving weten.

Met het project Binnenste Buiten richt OCMW Antwerpen zich tot vrouwen met een beperkt inkomen. Het opzet is om vrouwen die in armoede leven de kans te geven zorg te dragen voor zichzelf, zowel langs de binnen- als de buitenkant. Zowel op het gebied van verzorging, kleding, kapsel en make-up trachten we hen te adviseren en te laten experimenteren.

Het is niet de bedoeling om een complete make-over te maken. We willen vooral tonen dat je met de nodige kennis en een gezonde dosis creativiteit een mooi resultaat tevoorschijn kan toveren voor een klein budget.

Ook de binnenkant wordt niet verwaarloosd. Met cursussen proberen we het zelfvertrouwen terug aan te wakkeren of het gevoel 'er niet bij te horen' weg te nemen.

In het kledingswinkeltje met naaiatelier kan je mits een doorverwijsbrief voor een zacht prijsje kwaliteitskleding kopen.

- Sport, cultuur, vrije tijd

Deelname aan cultuur, sport, vakantie... is geen luxe, maar een grondrecht, en een voorwaarde om volwaardig mens te zijn. Dit geldt voor ieder van ons, evenzeer voor mensen in armoede. Overleven in armoede is vaak heel zwaar, mensen moeten het hoofd bieden aan een veelheid van problemen, die vaak ook nog via een complex kluwen met elkaar verbonden zijn. Daarnaast hebben mensen vaak ook het gevoel dat ze weinig of niets kunnen en ook weinig of niets waard zijn. Even uitblazen, even ontsnappen aan de dagelijkse sleur en problemen, is voor hen dan ook even belangrijk dan bijvoorbeeld het vinden van een goede woning. Het ondersteunen van mensen tot participatie aan cultuur, sport en vakantie is dan ook een essentiële taak van het OCMW. Dit vertaalt zich ook in de middelen via het KB 'culturele en maatschappelijke ontplooiing' en de middelen in het kader van de lokale netwerken vrijetijdsparticipatie.

Vaak zien we echter dat die ondersteuning niet altijd pro-actief geboden wordt. We merken dat in vele gevallen sociaal werkers dit enkel behandelend als er tijd over is, of als de mensen 'goed meewerken', dus eigenlijk een beetje op basis van willekeur. Ook hier hebben mensen in armoede vaak echter een dubbel gevoel bij: ook al wordt het recht op cultuur (en de taak van het OCMW om dit mee te realiseren) erkend, toch is dit geen garantie dat dit effectief gerealiseerd wordt: wederom duikt hier vaak een koppeling van diverse 'rechten en plichten' op: er worden andere zaken in rekening gebracht, je kan een beroep doen op je recht op cultuur als je ook afspraken nakomt, de gevraagde activeringsinspanningen levert, op schema zit op vlak van afbetalen van schulden...

We zien ook dat sommige OCMW's middelen voor cultuurparticipatie vaak behouden voor hun eigen cliënteel, zodat andere mensen in armoede uit de boot vallen.

Een OCR is voor iedereen gratis toegankelijk en biedt een prioritaire doelgroep de mogelijkheid om gratis toegang tot het internet te krijgen. Mensen kunnen er begeleiding krijgen bij wat ze doen, of ze nu op zoek zijn naar werk of een woning, inlichtingen willen over een culturele activiteit of over een aantal basisdiensten (b.v. administratieve diensten of bankdiensten). Een Openbare Computerruimte draagt er niet alleen toe bij dat de toegang voor de kansengroepen verlaagd wordt, maar ook dat een basisopleiding voor het gebruik van het Internet aangeboden wordt.

UITDAGINGEN - AANBEVELINGEN

Uitdagingen voor OCMW's:

1. Erkenning en (her)opneming van de brede invulling van maatschappelijke integratie
2. Afstappen van contractualisering en voorwaardelijk maken van rechten: doel is sociale integratie, dit is op zoveel mogelijk levensdomeinen
3. Dit vraagt kennis over armoede: zowel bij maatschappelijk assistent, aan het loket, binnen de raad: nood aan vorming – voeling met armoede vs individueel schuldverhaal
4. Hanteer een bredere kijk op de cliënt, en creëer een sterk netwerk, zodat de sociaal werker spil- en vertrouwensfiguur kan zijn (integraal werken, modemethodiek)
5. Voorzie een degelijk uitgebouwd aanbod schuldhulpverlening (preventie, begeleiding op maat en nazorg)
6. Speel samen met het gemeentebestuur een actieve rol bij de opstelling van een lokaal sociaal beleidsplan. Mobiliseer particuliere organisaties en doelgroepen bij omgevingsanalyse, planning, uitvoering, bijsturing en evaluatie

Uitdagingen voor diverse beleidsniveaus:

1. Verhogen leefloon en andere uitkeringen tot niveau dat mogelijk maakt een menswaardig leven te leiden (budgetstandaard)
2. Automatische toekenning van rechten: geeft burgers meer rechten en OCMW's meer tijd voor ander werk
3. Geef OCMW's ook middelen als er nieuwe taken en opdrachten komen
4. Bruggen bouwen, samenwerken met verenigingen, groepswerk inzetten
5. Meer hefbomen ter beschikking stellen voor het verwezenlijken van grondrechten: middelen schuldhulpverlening, voldoende aanbod betaalbare huisvesting (sociale woningen + huursubsidies), degelijk opvangbeleid asielzoekers
6. Voldoende middelen ter beschikking stellen aan OCMW's en CAW's om een degelijk schuldhulpverleningsproces uit te bouwen, gekoppeld aan de nodige kwaliteitseisen vanuit de overheid

Voor meer informatie en reacties:

Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen vzw
Vooruitgangstraat 323, bus 6

1030 Brussel

Tel 02/204.06.50

Fax 02/204.06.59

Mail info@vlaams-netwerk-armoede.be

Web www.vlaams-netwerk-armoede.be